

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Aix-Marseille Université (France)
TESOL – Ukraine

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
В МОВІ І КУЛЬТУРІ**

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 821.09(100)(082)

НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна. О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2017. -
343 с.

ISBN 978-617-7397-36-5

Збірник містить тексти доповідей X Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 17-18 травня 2017 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

Гудманян А.Г., д-р філол. наук, проф., директор Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Заступник голови:

Шостак О.Г., канд. філол. наук, доцент, зав. кафедрою іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

Артюшкіна О., канд. наук з лінгвістики, доцент каф-ри славістики, університет Екс-Марсель, м. Екс-ан-Прованс, (Франція)

Раду А.І., канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Рецензенти:

Дудок Р.І., д-р філол. наук, проф., зав. кафедрою іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Мосенкіс Ю.Л., док. філол. наук, професор, професор кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чеснокова А.В., проф. каф-ри англ. філол. і перекладу Київського університету імені Бориса Грінченка

*Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного інституту
(Протокол № 3 від 19 квітня 2017 р.)*

ISBN 978-617-7397-36-5

© Національний авіаційний університет, 2017

© Колектив авторів, 2017

Олександра Штепенко
Кандидат філологічних наук, доцент
Херсонський державний університет
м. Херсон

АВТОРСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МОДЕРНІСТСЬКОЇ СПАДЩИНИ В ІСТОРИЧНОМУ РОМАНІ-МІФІ О. ВАРЛАМОВА « УЯВНИЙ ВОВК»

Процес усвідомлення новітньою сучасною літературою точок художнього перетину з мистецьким досвідом літературного минулого попередніх поколінь активно набуває вагомого вектору переоцінки художньої спадщини та її переосмислення.

Роман О. Варламова « Уявний вовк», що побачив у світ у 2015 році, є яскравим підтвердженням пильної уваги сучасних письменників до модерністської спадщини, а саме до духовного життя, літературних постатей та творчих моделей епохи Срібного віку російської літератури.

Звернення автора до форми роману-міфу не випадкова. Ця жанрова модифікація з'являється у творчості О. Варламова вже не вперше, адже дебютним у цьому плані був високо оцінений читачем і критиками роман «Купол». В цих творах письменник приєднується до потужної неоміфологічної традиції літератури, що отримала особливо виразний розвиток у мистецтві слова ХХ століття.

О. Варламов є одним з найбільш досвідчених митців слова серед тих, хто брався за вирішення завдання переосмислення досвіду літератури. Але раніше для цих цілей письменник послуговувався іншою формою металітератури – художньо-документальними біографічними дослідженнями, літературними портретами. Його перу належать книги серії «ЖЗЛ»: «Пришвін М.» , «Олександр Грін», «Олексій Толстой», «Михайло Булгаков», «Андрій Платонов», «Григорій Распутін».

Обраний для нашої розвідки твір демонструє невідповідну зміну форми рефлексії літератури у творчості О. Варламова. На відміну від літературного портрета, роман відкриває можливості вимислу, сигналізує про прагнення до максимального узагальнення та експериментування у процесі створення власної метакоцепції літератури, дає можливість звести разом і зіставити різні моделі творчих особистостей у системі образів. На нашу думку, саме роман «Уявний вовк» є для письменника підсумком роздумів над своєрідністю і загадками духовного життя переломного періоду в історії.

Така установка зумовлює специфіку образної системи. Героями твору стають: письменники (М. Пришвін, В. Розанов, О. Грін); особи, що впливали на духовний клімат суспільства («мужицький пророк», в якому вгадується Г. Распутін); прості люди з яскраво вираженою творчою жилкою і прагненням до життєрозбудови (Уля, Комісаров, Віра Костянтинівна). Важливим є те, що саме «простим людям» автор надає перевагу та право трагічно реалізовувати у своєму житті «проекти» духовних пошуків епохи, очуднювати образи письменників, виступати їх ідеологічними опонентами і дзеркалами, міфотворцями, створювати стереоскопічну картину спокусу, ілюзій, нездійснених можливостей, життєтворіння кризового часу.

Для розуміння специфіки авторської метаконцепції окремої уваги вимагає рідкісна та дуже виразна особливість варламівського художнього тексту: письменник прагне поєднати переваги двох форм метапрози – документальну переконливість літературного портрета і вільну вигадку роману. За задумом автора, герої-письменники повинні (в уяві читача) співвідноситися з реальними фігурами, але в той же час не бути рівнозначними їм. Цим досягається особливий ракурс зображення - постійну гру уяви на межі достовірності та вимислу. Ця гра використовує принципи побудови інтелектуальної інтриги, кросворда, який освічений читач повинен розгадати задля ідентифікації образу з можливим реальним прототипом, а потім відреагувати на авторську інтерпретацію (часто провокаційну).

Героям твору надається інше ім'я, що відразу виводить твір за рамки документальної літератури у сферу белетристики. Це ім'я або досить легко розгадується (наприклад Р-ов це Розанов), або може таїти узагальнюючі смисли. Обидві ці прийоми, на наш погляд, натякають на близькість металітературних концепцій митців Срібного віку і сучасного письменника.

На підтвердження цього існує й ще один ключ до розгадки специфіки авторської метаконцепції у творі. У романі розроблено систему «розпізнавальних знаків». До таких належить використання загальновідомих фактів біографії письменника. У романі ці біографічні факти досить провокаційно обговорюються, подаються в стереоскопічному баченні інших героїв, часто обігруються, окарікатурюються, а головне – стають основою авторського міфу про письменника, що живе в катастрофічну епоху, про можливий вибір, спокусу і перемоги / поразки творця, який опинився в апокаліптичному контексті. Але в цій міфотворчості для О. Варламова залишається важливою прив'язка до документального

матеріалу, постійне впізнавання читачем реальної особи в міфологізованій фігурі.

Апеляція до реальних фактів підсилює гру з читачем у плані пошуків таємного сенсу, що ховається за повсякденними фактами або загальновідомими подіями. Цим самим обігрується і зміцнюється модерністська концепція двосвіття і, отже, символістське уявлення про світ (прикладом є головні герої твору - Легкобитов, Р-ов, Савелій Крут)

Залучення розпізнавальних інтертекстуальних знаків надзвичайно характерно для «Уявного вовка». Спектр актуалізації інтертекстуального коду дуже широкий: від використання назв художніх творів до обігрування їх образів, сюжетів і мотивів, зрештою, прямого цитування статей і есе.

Ця ж система розпізнавальних знаків діє відносно другорядних героїв. Паралельно з доданим персонажу прізвиськом може бути названо і справжнє ім'я. У творі карикатурно позначаються загальновідомі фігури модерністської літературної еліти Срібного віку: Д.Мережковський – «Скопец», З. Гіппіус - його «Кибела», «половая ведьма» (хоча позначене й ім'я героїні – Зіна). Так само зображені й О.Блок («благородный Блок») і В'яч.Іванов («Вячеслав Великолепный»). Шифровка імені, безумовно, розкриває можливості інтерпретації, епатажу, й позначає не тільки характеристики, але і самохарактеристики героя.

Таким чином, авторська інтерпретація модерністських парадигм базується на створенні власної метаконцепції історичного роману-міфу О.Варламова «Уявний вовк». Така установка дозволяє зруйнувати усталені літературні міфи про знакові постаті Срібного віку, очуднити кризовий культурний контекст, активізувати читача, підготувати ґрунт для формування нового авторського міфу.